CONFERENCE BOOK

CUMHURİYET 14. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

ANKARA
23 NİSAN 2025

CUMHURİYET
14. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

CUMHURIYET

14TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES

April 23, 2025
ANKARA

ISBN : 978-625-5962-61-4
Academy Global Conferences& Journals

www.cumhuriyetkongresi.org

CUMHURIYET 14th INTERNATIONAL CONGRESS ON SOCIAL SCIENCES
April 23, 2025
ANKARA

CONGRESS ORGANIZING BOARD
Head of Conference: *Assoc. Prof. Dr. Feran Aşur*

Prof. Dr. Hülya Çiçek
Prof. Dr. Ali Bilgili
Prof. Dr. Naile Bilgili
Prof. Dr. Başak Hanedan
Prof. Dr. Mehmet Özbaş
Prof. Dr. Hajar Huseynova
Prof. Dr. Dwi Sulisworo
Prof. Zain Musa
Prof. Dr. Sameer Jain
Prof Yakup Babayev
Prof. Dr. Suyatno
Assoc. Prof. Dr. Dhesi Ari Astuti
Assoc. Prof. Dr. Yeliz Çakır Sahilli
Assoc. Prof. Dr. Mehmet Fırat Baran
Assoc. Prof. Dody Hartanto
Assoc. Prof. Dr. Rungchacadaporn
Assoc. Prof. Nazile Abdullazade
Assoc. Prof. Dr. Elif Akpınar Külekçi
Assoc. Prof. Dr. Dini Yuniarti
Assoc. Prof. Ivaylo Staykov
Assoc. Prof. Dr. Abbas Ghaffari
Assoc. Prof. Dr. Yasemin Taş
Assoc. Prof. Dr. Yeganə Qəhrəmanova
Assist. Prof. Ihwan Ghazali
Assist. Prof. Dr. Abışov Elşad Şərəfxan oğlu
Assist. Prof. Dr. Mahrukh Dovlatzade
Assist. Prof. Dr. Mehdi Meskini Heydarlou
Dr. Dadash Mehravari
Dr. Gültekin Gürçay
Aynurə Əliyeva
Khorram Manafidizaji

All rights of this book belong to Academy Conferences Publishing House
Without permission can't be duplicate or copied.
Authors of chapters are responsibleboth ethically and juridically.
Academy Global–2025 ©

CONFERENCE ID

CUMHURIYET
14TH INTERNATIONAL CONGRESS ON SOCIAL SCIENCES

DATE – PLACE
APRIL 23, 2025
ANKARA

ORGANIIZATION
ACADEMY GLOBAL CONFERENCES & JOURNALS

Edited By
DR. AL RASHIFF H. MASTUL

EVALUATION PROCESS
All applications have undergone a double-blind peer review process.

PARTICIPATING COUNTRIES

Turkey – Portugal- Saudi Arabia – Argentina- Portugal -China – *Kazakhstan*- Mongolia – Ghana- Australia- Taiwan- Egypt- Thailand- Senegal- Pakistan- Poland- Malaysia- Ukraine- Albania- Iran – Nigeria- Ethiopia- Tunisia- United Arab Emirates- Armenia- Afghanistan- Brazil- Uganda- Russia- Mongolia-

-

PRESENTATION

Oral presentation

ASSOCIATION & ACADEMIC INCENTIVES :
57 Papers from Turkey And 72 Papers from Other Counteries.
- Members of the organizing committees of the conference perform their duties with an "official assignment letter"

Issued:25.05.2025
ISBN: 978-625-5962-61-4

Scientific & Review Committee

Prof. Dr. Ali BILGILI – Turkiye
Prof. Dr. Naile BİLGİLİ – Türkiye
Prof. Dr. Başak HANEDAN – Türkiye
Prof. Dr. Hülya Çiçek KANBUR – Turkiye
Prof. Dr. Emine KOCA – Turkiye
Prof. Dr. Fatma KOÇ – Turkiye
Prof Dr. Bülent KURTİŞOĞLU – Turkiye
Prof. Dr. Hajar Huseynova – Azerbaijan
Prof. Dr. Dwi SULISWORO – Indonesia
Prof. Dr. Natalia LATYGINA – Ukraina
Prof. Dr. Yunir ABDRAHIMOV – Russia
Prof. Muntazir MEHDI – Pakistan
Prof. Dr. Raihan YUSOPH – Philippines
Prof. Dr. Akbar VALADBIGI – Iran
Prof. Dr. F. Oben ÜRÜ – Turkiye
Prof. Dr. T.Venkat Narayana RAO – India
Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ – Turkiye
Prof. Dr. Mustafa BAYRAM – Turkiye
Prof. Dr. Saim Zeki BOSTAN – Turkiye
Prof. Dr. Hyeonjin Lee – China
Assoc. Prof. Dr. Abdulsemet AYDIN – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Mehmet Fırat BARAN - Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Dilorom HAMROEVA - Ozbekstan
Assoc. Prof. Dr. Abbas GHAFFARI – Iran
Assoc. Prof. Dr. Yeliz ÇAKIR SAHİLLİ - Turkiye
Assoc. Prof. Ivaylo STAYKOV - Bulgaria
Assoc. Prof. Dr. Dini Yuniarti – Indonesia
Assoc. Prof. Dr. Ümit AYATA – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Okan SARIGÖZ – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Eda BOZKURT – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Ahmet TOPAL – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Abdulkadir Kırbaş – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Mesut Bulut – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Fahriye Emgili – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Sandeep GUPTA – India
Assoc. Prof. Dr. Veysel PARLAK – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Mahmut İSLAMOĞLU – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Nazile Abdullazade – Azerbaijan
Assist. Prof. Dr. Göksel ULAY – Turkiye
Assist. Prof. K. R. PADMA – India
Assist. Prof. Dr. Omid AFGHAN - Afghanistan
Assist. Prof. Dr. Maha Hamdan ALANAZİ - Saudi Arabia
Assist. Prof. Dr. Dzhakipbek Altaevich ALTAYEV - Kazakhstan

Assist. Prof. Dr. Amina Salihi BAYERO – Nigeria
Assist. Prof. Dr. Baurcan BOTAKARAEV - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Ahmad Sharif FAKHEER - Jordania
Assist. Prof. Dr. Gültekin GÜRÇAY – Turkiye
Assist. Prof. Dr. Dody HARTANTO - Indonesia
Assist. Prof. Dr. Mehdi Meskini HEYDALOU – Iran
Assist. Prof. Dr. Bazarhan İMANGALİYEVA - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Keles Nurmaşulı JAYLIBAY - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Mamatkuli JURAYEV – Ozbekistan
Assist. Prof. Dr. Kalemkas KALIBAEVA – Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Bouaraour KAMEL – Algeria
Assist. Prof. Dr. Alia R. MASALİMOVA - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Amanbay MOLDIBAEV - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Ayslu B. SARSEKENOVA - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Bhumika SHARMA - India
Assist. Prof. Dr. Gulşat ŞUGAYEVA – Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. K.A. TLEUBERGENOVA - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Cholpon TOKTOSUNOVA – Kirgizia
Assist. Prof. Dr. Hoang Anh TUAN - Vietnam
Assist. Prof. Dr. Botagul TURGUNBAEVA - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Dinarakhan TURSUNALİEVA - Kirgizia
Assist. Prof. Dr. Yang ZİTONG – China
Assist. Prof. Dr. Gulmira ABDİRASULOVA – Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Imran Latif Saifi – South Africa
Assist. Prof. Dr. Zohaib Hassan Sain – Pakistan
Assist. Prof. Dr. Murat GENÇ – Turkiye
Assist. Prof. Dr. Monisa Qadiri – India
Assist. Prof. Dr. Vaiva BALCIUNIENE – Lithuania
Assist. Prof. Dr. Meltem AVAN – Turkiye
Aynurə Əliyeva - Azerbaijan
Sonali MALHOTRA - India

CUMHURİYET 14TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES April 23, 2025 ANKARA Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224				
23 Nisan / April 23, 2025 / 11:00 – 13:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 1	**Prof. Dr. Erdinç YÜCEL**	1	SPIRIT AND NATURE: THE DISTINCTION OF SCIENCES IN WILHELM DILTHEY'S PHILOSOPHY	Doç. Dr., Serdar SAYGILI Dr., Aydın ÇİÇEK
		2	HUMAN AND VALUE: AN ETHICAL TRANSFORMATION IN MAX SCHELLER'S PHILOSOPHY	Doç. Dr., Serdar SAYGILI Dr., Aydın ÇİÇEK
		3	ALBERT CAMUS'NÜN DÜŞÜNCESİNİN GÜNCELLİĞİ	Doç.Dr.Ahmet YILMAZ
		4	ALBERT CAMUS'NÜN VEBA ADLI ROMANINDAKİ KONUNUN VE KARAKTERLERİN GÜNCELLİĞİ	Doç.Dr.Ahmet YILMAZ
		5	YAZILI METİN ÇEVİRİLERİNDE EŞDEĞERLİLİK SORUNU VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	Prof. Dr. Erdinç YÜCEL Prof. Dr. Hasan YILMAZ
		6	DİL ÖĞRETİMİNDE KÜLTÜREL FAKTÖRLERİN İLETİŞİMSEL YETERLİLİK ÜZERİNE ETKİLERİ	Prof. Dr. Hasan YILMAZ Prof. Dr. Erdinç YÜCEL
		7	ANALYZING HAMÂMÎZÂDE İHSAN DÎVÂNI IN TERMS OF RELIGIOUS CONTENT AND LITERARY ARTS	Master of Science Student Nurgül BAŞER Associate Profesor Doctor Aynur KURT
		8	CULTURAL TRANSMISSION IN CEMİL MERİÇ AS AN APPROACH AND MODEL	Dr. Nurullah KARAOĞULLARI
		9	CULTURAL VALUES İN THE TEXTS OF THE 'WORLD OF GAMES' THEME İN THE TURKİSH TEXTBOOK: A FİFTH GRADE EXAMPLE	Dr. Nurullah KARAOĞULLARI Assistant Professor. Müjgan BEKDAŞ

ISBN NR. : 978-625-5962-61-4

Contents

İNSAN VE DEĞER: MAX SCHELER FELSEFESİNDE ETİK BİR DÖNÜŞÜM 1
TİN VE DOĞA: WİLHELM DİLTHEY FELSEFESİNDE BİLİMLERİN AYRIMI 13
ALBERT CAMUS'NÜN DÜŞÜNCESİNİN GÜNCELLİĞİ 21
ALBERT CAMUS 'NÜN *VEBA* ADLI ROMANINDAKİ KONUNUN VE KARAKTERLERİN GÜNCELLİĞİ 29
YAZILI ÇEVİRİDE EŞDEĞERLİLİK SORUNU VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ 38
YABANCI DİL ÖĞRETİMİNDE KÜLTÜREL FAKTÖRLERİN İLETİŞİMSEL YETERLİLİK ÜZERİNE ETKİLERİ 49
HAMÂMÎZÂDE İHSAN DÎVÂNI'NIN DİNİ MUHTEVA VE EDEBİ SANATLAR YÖNÜNDEN İNCELENMESİ 57
TÜRKÇE DERS KİTABI OYUN DÜNYASI TEMASINDA YER ALAN METİNLERDE KÜLTÜREL DEĞERLER: BEŞİNCİ SINIF ÖRNEĞİ 59
YAKLAŞIM VE MODEL OLARAK CEMİL MERİÇ'TE KÜLTÜR AKTARIMI 66
CULTURAL TRANSMISSION IN CEMİL MERİÇ AS AN APPROACH AND MODEL 67
FROM UNIVERSITY TO CAREER: THE IMPACT OF CAREER PLANNING COURSES ON UNIVERSITY STUDENTS' PROFESSIONAL DEVELOPMENT 72
TÜRKİYE'DE FEN EĞİTİMİNDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR: BİR METASENTEZ ÇALIŞMASI 74
ACADEMICS' METAPHORICAL PERCEPTIONS OF HIGH- AND LOW-ACHIEVING STUDENTS 100
THE EFFECTS OF FACE-TO-FACE AND ONLINE FOREIGN LANGUAGE EDUCATION ON ANXIETY: A COMPARATIVE ANALYSIS 118
KAPSAM DERLEMESİ VE SİSTEMATİK DERLEME ARASINDAKİ TEMEL FARKLAR 134
ANLATIM BECERİLERİNİN GELİŞTİRİLMESİNDE BİR DÖNÜT STRATEJİSİ UYARLAMASI 139
YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE DİJİTAL MATERYALLERİN KONUŞMA BECERİSİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ 140
SOLUTION PRIORITIES FOR THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS: INSIGHTS FROM TÜRKİYE 155
TÜRKİYE'NİN HEGEMONYAYA UYUMUNDA 1948 TÜRKİYE İKTİSAT KONGRESİNİN ÖNEMİ 156
NORVEÇ'TE ÇEVRE KİRLİLİĞİNİN AZALTILMASINDA ATIK SU ARITIMININ ROLÜ 158
ÇEVRE KORUMA HARCAMALARI VE EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİ: İNGİLTERE ÖRNEĞİ 173
IMPRESSIONS ON NEGRO FIGURES IN ANCIENT GREEK VASE ART 187
ÇOCUK GİYİMİNDE TENCEL (LİYOSEL) KUMAŞIN KULLANIMI VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ 188
YAPAY ZEKANIN SESLENİŞİ: GOOGLE "NOTEBOOKLM" İLE YAPAY ZEKA DESTEKLİ PODCAST ÜRETİMİ 204
AFYON ÇÖL OVASI KASABASI GELENEKSEL KADIN GİYİM KUŞAMI ÜZERİNE İNCELEME 205
GÖSTERGEBİLİM (SEMİYOTİZM) SÖYLEMİNDE İKİ KADIN SANATÇI SENGA NENGUDİ VE MARİA EZCURRA 219
BOSCH, BACON VE GÖĞDÜN BAĞLAMINDA TRİPTİK RESİMLER 228
BATI CEPHESİ'NDE LAĞIM MUHAREBESİNİN ZUHUR VE İNKİŞAFI (1914-1918) 246
URARTU KRALLIĞI'NIN GENEL TARİHSEL ÇERÇEVESİ VE MALATYA'DAKİ VARLIĞIZ 259
MALATYA'DA ROMA DÖNEMİ KALINTILARI: ARKEOLOJİK BULGULAR VE TARİHSEL İPUÇLARI 260

ISBN NR. : 978-625-5962-61-4

İNSAN VE DEĞER: MAX SCHELER FELSEFESİNDE ETİK BİR DÖNÜŞÜM

Doç. Dr., Serdar SAYGILI
Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi
serdarsaygili@erciyes.edu.tr
ORCID ID: 0000-0003-1986-6448

Dr., Aydın ÇİÇEK
Milli Eğitim Bakanlığı
aydincicek6312@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-1786-9223

ÖZET

Max Scheler felsefesi, insan problemi üzerine derin analizler içeren bir anlayışa sahiptir. Bu felsefenin temel amacı ise insanın ne olduğunu ortaya koymaktır. Bu bağlamda, Scheler insanı yeniden inceleyerek, insan tanımına yeni bir bakış açısı getirmiştir. Öncesinde yapılan insan tanımlamalarında akıl, insanın değerli olmasının temel ölçütü olarak kabul edilmiştir. Bu anlayışa göre, insan akla sahip bir varlık olarak diğer canlılardan üstün kabul edilmiştir. Scheler, bu düşünme biçimini eleştirerek, insanın akıl yoluyla diğer canlılardan üstün olmadığını savunmuştur. Scheler'e göre, insan, duygulara sahip olan bir varlıktır. Duygulara sahip olan insan, aynı zamanda kişi olma potansiyeline de sahiptir. Bu potansiyele sahip olmak, insanın değerlere sahip olduğunu göstermektedir. Bu durum, Kant'ın formel ahlak anlayışına içerik kazandıran bir yaklaşım sunar. Bu makalede, Scheler'in değer anlayışı incelenecektir. Ayrıca bu anlayışın, Kant'ın formel etik anlayışına içerik kazandırma çabası olduğu tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Scheler, Kant, İnsan, Değer, Ahlak Yasası

ISBN NR. : 978-625-5962-61-4

HUMAN AND VALUE: AN ETHICAL TRANSFORMATION IN MAX SCHELLER'S PHILOSOPHY

ABSTRACT

Max Scheler's philosophy has an understanding that includes deep analyses of the human problem. The main aim of this philosophy is to reveal what a human being is. In this context, Scheler re-examined humanity, bringing a new perspective to the definition of man. In previous definitions of humans, reason was considered the fundamental criterion for the value of a human being. According to this understanding, humans have been considered superior to other living beings as creatures possessing reason. Scheler criticized this thinking, arguing that humans are not superior to other living beings through reason. According to Scheler, humans are beings that possess emotions. A person who possesses emotions also has the potential to be a person. Having this potential indicates that a person possesses values. This situation offers an approach that gives content to Kant's formal understanding of morality. In this article, Scheler's understanding of values will be examined. Additionally, it will be discussed that this understanding is an attempt to give content to Kant's formal ethical understanding.

Keywords: Scheler, Kant, Human, Value, Moral Law

Giriş

Max Scheler, fenomenoloji akımı içerisinde yer almış filozoflardan birisidir. Scheler, insan ve hayvan arasındaki ayrıma yeni bir bakış açısı kazandırmıştır. Bu yeni bakış açısında insan akıl yoluyla hayvanlardan üstünlük sağlayamamıştır. Zira hayvanlarda da akıl bulunmaktadır. Onun açısından insan, hayvanlardan akıl yoluyla üstün olmadığı gibi tine sahip olmakla üstün olmaktadır. Tine sahip olabilecek tek varlık, kişi olarak insandır. Ayrıca insan duygulara sahip bir varlıktır. Scheler'in bu düşüncesi kendinden önce gelen insanı tanımlayan düşüncelere eleştiri oluşturmuştur. Aynı şekilde insan tanımlamasına yeni bir bakış açısı kazandırmıştır. Bu yeni tanımlamada insan değeri onun biyo-psikolojik üstünlüğe sahip olmasından kaynaklanmamaktadır. İnsanın değeri onun duygulara sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla insan duygulara sahip olan bir varlık olarak hayvanlardan ayrılmıştır. Zira Scheler açısından hayvanlarda duygu bulunmamaktadır.

Scheler açısından duygulara sahip olan insanın ahlak anlayışının akıl ile temellendirilmemesi gerekmektedir. Zira ahlakı akla indirgemek insan duygularını yok saymaktır. Bu düşünceden hareket eden Scheler, Kant'ın formel ahlak anlayışını eleştirmiştir. Scheler'e göre, Kant'ın etik anlayışı içeriksizdir. Kant insanı akıl temelli olarak açıkladığı gibi insanın duygularını görememiştir. Scheler açısından insan duygulara sahip bir varlıktır. Bu sebeple insanın ahlak anlayışı akılla temellendirilmemelidir. İnsanın ahlak anlayışı duygularından yola çıkarak temellendirilmelidir. Zira duygulara sahip olan insan, bu duygular neticesinde değerlere sahip olmaktadır. Bununla birlikte, bu değerler insandan bağımsız bir varlığa sahiptir. Değerler, mutlak, objektif ve apriori bir zeminde oluşurlar. Aynı zamanda nesnelerden bağımsız olarak

ISBN NR. : 978-625-5962-61-4

da varlıklarını sürdürürler. Dolayısıyla Scheler açısından, insanın bu özelliğinin kaynağı duygulardır.

1. Max Scheler'in İnsan Anlayışı

Scheler'e göre, insanın ne olduğu problemi felsefe tarihi boyuncu bir sorun olarak var olmuştur. Ona göre, şimdiye kadar yapılan insan tanımları eksik veya hatalıdır. Zira filozoflar, insanın tek bir özeliğinden hareket etmişlerdir. Scheler bu düşünme biçimlerini eleştirerek insanın ne olduğunu yeniden tanımlanması gerektiğini söylemiştir. Bununla birlikte Scheler açısından insan, tine sahip olan kişidir. Tin genellikle akıl olarak düşünülmesine rağmen akıl anlamına gelmemektedir. Zira Scheler açısından tin; akıl, iyilik, sevgi, pişmanlık, derin saygı, tinsel hayret gibi şeyleri içine alan bütündür.[1] Dolayısıyla Scheler, insan tek bir özeliğinden yola çıkılarak tanımlamamıştır. İnsanın akıl ile birlikte farklı özeliklere sahip olduğunu iddia etmiştir. Bu ise insanın çoğulcu bir oluşuma sahip olduğunu göstermektedir.

Scheler'e göre, insanın ne olduğuna yönelik üç tanımlama geliştirilmiştir. Bu tanımlamalardan ilki inancı temele alan tanımlamadır. Bu tanımlamanın temelinde Hristiyan-Yahudi temelli doğmalar bulunmaktadır. İkinci insan tanımlaması ise Antik Yunan düşüncesine dayanmaktadır. Antik Yunan düşüncesinde insan, logosa sahip bir varlık olarak düşünülmüştür. Antik Yunan düşüncesinde logos bir şeyin ne olduğunu kavramaya çalışan bir yetidir. Aynı zamanda logosa sahip olan insan, ben bilincine ulaşabilen tek varlıktır. Üçüncü tanımlama ise doğa bilimleri ve aynı zamanda genetik psikolojinin insan tanımlamasını oluşturmaktadır. Doğa bilimleri ve genetik psikolojide insan gelişimin en üst ürünü olarak görülmüştür. Scheler'e göre, bu üç tanımlama birbirlerinden farklı özeliklere sahip olduğu gibi insanın ne olduğu probleminin çözülemediğinin göstergesidir. Zira bu üç farklı tanımlama, insanın ne olduğu üzerinde bir uzlaşı olmadığını da ispatlamaktadır. Diğer yandan günümüzde insan ne olduğu problemi daha büyümüştür.[2] Bu hususla ilgili olarak Scheler *İnsanın Kosmostaki Yeri* adlı eserinde şöyle söylemiştir: "(…) Düşünce tarihinin hiçbir döneminde insan kendisi için günümüzdeki kadar sorun olmamıştır."[3] Dolayısıyla insanın ne olduğu problemi çağdaş dünyada büyük bir problem olarak var olmaya devam etmiştir.

Diğer yandan insan, gelişimin üst ürünü olduğu gibi insan ve hayvan dört basamaktan oluşmaktadır. Bu basamaklar 1.Vital Tepki, 2. İçgüdü, 3.Bellek, 4. Zekâdır. Bu basamaklarda vital tepki tüm canlılarda bulunmaktadır. Ancak diğer basamaklarda ruh ve bedenden oluşan biyo-psişik canlılarda bulunmaktadır. Bu varlıklar ise insanlar ve hayvanlardır. Burada dikkat edilmesi gereken noktalardan birisi de içgüdünün oluşumudur. Zira bu basamaklardan yukarıya çıkıldıkça içgüdü azaldığı gibi bu basamaklardan aşağı indikçe içgüdü çoğalmaktadır. Bu ise insanda içgüdünün az olduğunu göstergesidir. İnsan bu basamaklarının en üstünde yer alan bir canlıdır. Scheler açısından bu basamaklardan yukarıya çıkıldığında zekâ ve bellek artmaktadır. Bunun tersi olarak aşağı indikçe zekâ ve bellek azalmaktadır.[4] Bununla birlikte Scheler'e göre, insan biyo-psişik bir özeliğinden yola çıkarak tanımlanmaması gerekmektedir. Zira insan, bitki

[1] Harun Tepe, *İnsanın Kosmostaki Yeri Giriş*, Ayraç Yayınları, Ankara 1998, ss. 24-25.
[2] Max Scheler, İnsanın Kosmostaki Yeri, (Çev. Harun Tepe), Ayraç Yayınları, Ankara 1998, s. 35.
[3] Scheler, *İnsanın Kosmostaki Yeri*, s. 35.
[4] Takiyettin Mengüşoğlu, *İnsan Felsefesi*, Doğu Batı Yayınları, Ankara 2017, ss.30-31.

ISBN NR. : 978-625-5962-61-4

ve hayvanlarla ortak bazı özelliklere sahiptir. Bu nedenle Scheler, insanı hayvanlarda da bulunan bir özellikle tanımlamamış; aksine, onu diğer canlılarda bulunmayan bir özelliği temel alarak tanımlamıştır. Diğer yandan Scheler'e göre insanın bir özeliğinden yola çıkarak, tanımlamaya çalışan düşünme biçimleri zekâya fazla önem vermişlerdir.[5] Bu düşünme biçimlerine göre, zekâ insanda var olmakla birlikte insan tercih etme yeteneğine de sahiptir. Bu yeteneği de insana zekâ vermiştir. Ona göre, zekâ insanı tanımlamaya yetmeyeceği gibi zekâ hayvanlarda da bulunmaktadır. Zira zeki bir şempanze ile bir teknisyen olarak Edison arasında sadece bir derece farkı vardır.[6] Dolayısıyla, Scheler'e göre insanın ne olduğu akıl temelinde tanımlanmamalıdır. İnsan, aklı aşan bir özelliği temel alınarak açıklanmalıdır.

Scheler açısından insanın tanımlamasını oluşturacak yeni ilke zekâyı aştığı gibi yaşamın dışında bulunması gerekmektedir. Zira insanı insan yapan ilke yaşamın içerisindeki bir yaşamsal bağdan oluşmamalıdır. İnsan yaşamsal bir bağla tanımlanmak yerine yaşamsal bağa zıt bir ilkeyle tanımlanmalıdır. İnsanın bu tanımlanması her şeyin üstünde olan bir ilkeyle olmalıdır. Scheler açısından bu ilke *Geist* (Tin) dir. Tin, insanı özgür kıldığı gibi insanı psiko-vital bağlılıktan kurtarmıştır. Aynı zamanda tin, psiko-vital yaşantının üstüne çıktığı gibi kendi başına var olmaktadır. Bu var oluş Tanrısal bir varlığa benzemektedir. Bu hususla ilgili olarak Scheler *İnsanın Kosmostaki Yeri* adlı eserinde şunları ifade etmiştir: (…) Tin varlığı olarak insan, canlı varlık olarak kendisine ve dünyaya üstün bir varlıktır."[7] Çünkü Tanrı nasıl kendi kendisinin nedeni ise tinde kendi kendisinin nedenidir. Bununla birlikte insanı psiko-fizik bir dünyada var olduğu halde insan özü itibariyle diğer canlılardan ayrılmaktadır.[8] Diğer yandan tin ilk olarak Antik Yunanlılar tarafından bulunmuştur. Aynı zamanda Antik Yunanlılar bu ilkeye akıl diye adlandırmışlardır. Scheler açısından bu adlandırma yetersiz olduğu gibi tin aklıda kapsamaktadır. Tin aklı kapsamakla birlikte "(…) ideleri düşünme, sevgi, pişmanlık, derin saygı, tinsel hayret, mutluluk ve kuşku duyma, özgür karar verme gibi belirli bir türden istemli ve duyusal edimleri içine alan bir bütündür."[9] Dolayısıyla tin, aklıda kapsayan bir bütündür.

Tin çevreye ve yaşama bağlı olmamakla birlikte kendi bilme etkinliğini kendisi oluşturmaktadır. Scheler'e göre, tinin kendi bilme etkinliği organik yaşamdan kurtuluşunun göstergesidir. Zira tin baskıdan, etkiden ve zekâdan kurtulmuştur. Bu ise tinin çevreye bağlı olmadığının göstergesi olmakla birlikte tin etkiden bağımsız bir yapıya sahiptir. Ona göre, tinin çevreden bağımsız olması 'dünyaya açık bir varlık' olması anlamına gelmektedir.[10] Aynı zamanda bu varlığın bir dünyası da bulunması gerekmektedir. Bu varlık dünyası içerisinde tine sahip olarak insan, bu dünyanın dışındaymış gibi davranabilmektedir. Zira insan diğer her şeyi kendi bilgi nesnesi haline getirebilmektedir.[11] Dolayısıyla insan, tine sahip olduğundan dolayı dünyanın kendisinden üstün bir varlığa sahip olmuştur.

[5] Ahmet Yıldız, "Max Scheler'in İnsan ve Kişi Anlayışı", *Bilimname Dergisi,* Cilt 2015, Sayı 29, Bahar 2015, s. 93.
[6] Scheler, *İnsanın Kosmostaki Yeri,* ss.66-67.
[7] Scheler, *İnsanın Kosmostaki Yeri,* s. 78.
[8] Takiyettin Mengüşoğlu, *Kant ve Scheler'de İnsan Problemi*, Doğu Batı Yayınları, Ankara 2014, ss. 130-131.
[9] Scheler *İnsanın Kosmostaki Yeri,* ss. 67-68.
[10] Scheler insanın Kosmostaki Yeri, s. 63.
[11] Tepe, a.g.e., s. 25.

ISBN NR. : 978-625-5962-61-4

Öte yandan Scheler açısından insan, çevresini nesnelleştirmektedir. Bu nesnelleştirme hareketi ise insanda bulunan biricik özeliktir. Bu özelik ise insanı hayvanlardan farklılığını ortaya koymaktadır. Zira hayvanlar nesnelleştirme hareketinde bulunmadığı gibi çevreyle uyum içerisinde yaşamaktadır. Scheler'e göre, hayvan çevre içerisinde kendinden geçmiş bir biçimde edimde bulunmaktadır. Bunun tersi olarak insan çevreye uyum sağlamadığı gibi çevreye tepki gösterebilen bir varlıktır. Ona göre, insanın bu özeliği tini taşımaya kapasiteli tek varlık haline getirmektedir.[12] Bu nedenle hayvanlar tine sahip olmadığı gibi tine sahip olan varlık insandır. İnsanın tine sahip olması onun çevreyi nesnelleştirebilme gücünden kaynaklanmaktadır. Scheler açısından "(…) hayvanın hiçbir nesnesi yoktur. Hayvan, bir salyangozun evini, yapı olarak, gittiği her yere kendisiyle birlikte taşıması gibi kendi çevresinde kendinden geçmiş bir halde yaşamaktadır."[13] Bu ise nesnelleştirmeyi tinin yaşamsal kategorisi haline getirmiştir. Dolayısıyla yaşamsal kategori içerisinde insan, çevreye hayır diyerek karşı koyabilen bir varlık iken hayvan çevreye evet diyerek çevreyle uyum içerisinde kendinden geçmiş bir biçimde yaşamaktadır.

Scheler'e göre, insanı hayvanlardan ayıran özeliklerinin başında nesnelleştirme hareketi gelmektedir. Ancak nesnelleştirme hareketini gerçekleştirebilen bir varlık olarak insan, ben bilincine sahip olması gerekmektedir. Ben bilincine sahip olan insan hayvanlardan ayrılmaktadır. Scheler'e göre hayvanlar, bilince sahip olmakla birlikte 'ben bilinci'ne sahip değildir. Bu nedenle insan, çevresine karşı koyabilirken hayvanlar bunu yapamaz. Bununla birlikte insan, nesnelleştirme hareketine sahip bir varlıktır. İnsan nesnelleştirme hareketiyle kendisini merkez haline getirmektedir. Nesnelleştirmenin merkezi olan insan, çevreyi nesnelleştirdiği gibi kendi fizyolojik ve psikolojik durumlarını da nesnelleştirebilmektedir. Aynı zamanda tin insana kendi biyolojik işlevlerini nesnelleştirme gücünü vermiştir. Buna örnek vermek gerekirse insan, intihar edebilen bir varlıktır. Bu ise insanın özgür olduğunun göstergesi olmakla birlikte insanın çevreye uymak zorunda olmadığının göstergesidir.[14] Zira tine sahip bir varlık olarak insan, özgür bir varlıktır. Bir özgür varlık olarak insanın çevresi olmamakla beraber insanın dünyasının olduğunun göstergesidir. İnsan dünyaya sahip bir varlık iken hayvan çevreye sahiptir.[15] Dolayısıyla insan tine sahip bir varlık olarak dünyaya açılmaktadır.

Scheler'e göre, tin nesneleşmeyen tek varlıktır. Tin nesneleşmeyen bir varlık olarak edimselleşerek varlık kazanmaktadır. Onun açısından "(…) tin saf, salt edimselliktir, yalnızca kendi edimlerinin özgür bir biçimde gerçekleştirilmesiyle varlık kazanır."[16] Bununla birlikte tinin merkezini kişi oluşturmaktadır. Kişi nesneleşebilen bir varlık olmadığı gibi şey bir varlık değildir. Kişi kendisini gerçekleştiren edimlerden oluşmaktadır.[17] Başka bir ifadeyle kişi tinin ortaya çıktığı bir edim merkezidir. Onun açısından edim varlığın gerçekleşme halidir. Aynı zamanda gerçekleşme düşüncede olduğu gibi edimler düşüncededir. Ayrıca edimler düşüncede gerçekleştiğinden dolayı algısal olanı içermemesi gerekmektedir. Zira edimler içe dönük olarak

[12] Scheler, *İnsanın Kosmostaki Yeri*, ss. 68-69.
[13] Scheler, *İnsanın Kosmostaki Yeri*, s.71.
[14] Scheler, *İnsanın Kosmostaki Yeri*, ss. 71-72.
[15] Mengüşoğlu, *İnsan Felsefesi*, s. 32.
[16] Scheler, *insanın Kosmostaki Yeri*, s.78.
[17] Scheler, *İnsanın Kosmostaki Yeri*, s. 79.

ISBN NR. : 978-625-5962-61-4

oluşmaktadırlar.[18] Bu sebepledir ki, tin yönelerek edimselleşmeyi gerçekleştirmektedir. Bu sebeple tinin özünü yönelimsellik oluşturmaktadır. Aynı zamanda tin kişiye bağlı olmakla birlikte tin kişiyle somut karakter kazanmaktadır.[19] Tin yönelerek kendisini özgür bir biçimde gerçekleştirmektedir. Çünkü tin yönelimselikten oluşmuştur. Bu yönelimselliğini iki biçimde gerçekleştirmektedir. Bunlar; İdeleştirme ve indirgemedir. İndirgeme bir yöntem olduğu gibi varlığın özünü varoluşundan ayırmaktadır. Bu ayırma yeteneği, tinin önemli özeliklerinden birisidir. Bu nedenle tin bu özeliği sayesinde realiteye karşı koyabildiği gibi ideleştirmeye de gerçekleştirmektedir. İdeleştirme, gözlem ve çıkarımsal yöntemlerden farklı biçimde, dünyanın özsel yapılarını ve o özün alanını tek örnekte kavramayı amaçlar.[20] Bu ise değerlerle anlamlı hale gelmektedir.

2. Scheler Felsefesinde Değerler Etiği

Scheler'in etik anlayışı, içeriksel değer etiğidir. İçeriksel değer etiği ise gerçekleşmeyle anlam kazanan değerler etiğidir. Zira bir ahlaksal değer başlangıçta bir gerçekliğe sahip değildir. İnsanlar, gerçekliğe yönelerek ahlaksal değer etiğine içerik kazandırmaktadır. Bununla birlikte Scheler açısından değerler, insandan bağımsız olarak var olmaktadır. İnsan ahlaksal değerlere yönelmese dahi değerler mevcuttur. Bu var olmaya yönelen insan, değerleri deneyimle kavrayamamaktadır. Çünkü değerler, apriori bir oluşuma sahiptir. Bu apriori oluşum içerisinde değerler yönelik bilgimiz deneyimle elde edilmemektedir. Bu sebeple 'değer nedir?' sorusuyla bilgi elde edilmemekle beraber değerlerin ne olması gerektiği yönelik bilgi elde edilmektedir.[21] Ayrıca Scheler açısından değerler akılla tanımlanmadığı gibi duyulardan oluşmuştur.[22] Dolayısıyla değerler insandan bağımsız bir mevcudiyette sahip olmuştur. Ancak mevcudiyet, insanların gerçekleştirmesiyle anlam kazanmıştır.

Scheler'in değerler etiğinin temelini, onun insan tanımına ilişkin temel düşüncesi oluşturur. Ayrıca Scheler'e göre, etik anlayışlarını ortaya koyan filozoflar (örneğin Aristoteles ve Kant), aklı ön plana çıkarmış ve insanı yalnızca akılla tanımlayarak sınırlandırmışlardır. Onun açısından insanı sadece akıl yönüyle tanımlamak eksik bir tanımlamayı oluşturmaktadır. Zira insan akla sahip bir varlık olduğu gibi duygulara da sahip bir varlıktır. Bu sebepledir ki, etik akılla değil duygulardan yola çıkılarak temellendirilmesi gerekilmektedir. Bununla birlikte Scheler açısından insan duygulara sahip olan bir varlıktır. Aynı zamanda insan bu duygulardan yola çıkarak nesnelere değer vermektedir. Bu değer vermenin temelini ise sevgi oluşturmaktadır. İnsan sevgiden yola çıkarak, bir şeye değer vermiştir. Değer insanın bir şeyi sevmesi ya da nefret etmesine bağlı olarak oluşmaktadır. İnsan sevdiği şeye iyi ya da hoş değerini verirken sevmediği şeye çirkin değerini verebilmektedir.[23] Dolayısıyla insan, nesne ve durumlara hoş-nahoş, güzel-çirkin, yararlı-yararsız gibi nitelendirmelerde bulunarak değerlendirmektedir.

[18] Bedia Akarsu, *Kişi Kavramı ve İnsan Olma Sorunu*, İnkılap Yayınları, İstanbul 1998, ss.27-28.
[19] Mengüşoğlu, *Kant ve Scheler'de İnsan Problemi,* ss. 132-133.
[20] Mengüşoğlu, *Kant ve Scheler'de İnsan Problemi,* ss. 134-135.
[21] Doğan Özlem, *Günümüzde Felsefe Disiplinleri*, İnkılap Yayınları, İstanbul 1997, s.341.
[22] Bedia Akarsu, *Çağdaş Felsefe*, İnkılap Yayınları, İstanbul 2014, s. 167.
[23] Doğan Özlem, *Etik Felsefesi*, İnkılap Yayınları, İstanbul 2004, s. 79.

ISBN NR. : 978-625-5962-61-4

Scheler açısından insan, değerler çokluğu içerisinde yaşamaktadır. Aynı zamanda bu değerler çokluğu içerisinde değeri anlamlı kılan duygulardır. Duygulardan yola çıkan insan, bir durumun ona nasıl bir duygu uyandırdığını değerlendirmektedir. İnsan bir durum karşısında hoş-nahoş, güzel-çirkin, yaralı-yarasız gibi değerlendirmeyi de duygularıyla yapmaktadır.[24] Dolayısıyla Scheler etiğinin temelini duygular oluşturmaktadır. Buna örnek vermek gerekirse sevgi temel duygusal edimlerden birisidir. Duygusallık ise değerlerin taşıyıcısı olduğu gibi kaynağını da oluşturmaktadır. İnsan duygulardan yola çıkarak değerleri yaşama geçiren bir varlıktır.

Öte yandan, Scheler'e göre etik, insanın iki tür edimine dayanarak kurulabilir: kavrayıcı edimler ve duygusal edimler. Kavrayıcı edimlere Kant'ın etik anlayışı örnek verilebilir. Aynı zamanda kavrayıcı edimler duyarlılık içermektedir. Duyarlılık formları uzay, zaman zihin kategorileri olarak epistemolojinin konusunu oluşturmaktadır. Bunun tersi olarak duygusal edimler ise hissetme, isteme, sevgi, nefret, tercih etme, seçme ve tercihte bulunma gibi edimlerinden oluşmaktadır. Aynı zamanda Scheler açısından bu oluşum akıl ve epistemolojinin konusunu oluşturmamaktadır. Bu sebepledir ki, Scheler duyum ve duyguyu birbirinden ayırmıştır. Zira duyumlar epistemolojinin alanına girerken duygularda değerlerin alanına girmektedir.[25] Şu halde Scheler açısından değerler kavranarak ortaya koyulabilecek bir şey olmadığı gibi algılamayla elde edebileceğimiz nesneler de değildir. Buna çirkinlik ve güzellik örnek verilebilir. Çirkinlik ve güzellik nesnede bulunan nitelikler değildir.[26] Dolayısıyla, bu nitelikler nesnenin kendisinde bulunsaydı, algının konusu olmaları gerekirdi. 'Erciyes Dağı güzeldir' dediğimde, aslında dağın nesnel bir niteliğinden değil, bende bıraktığı etkiden söz etmiş olurum. Bu etki, benim nesneye yüklediğim bir değerdir.

Duygulara bağlı olarak oluşmuş değerler kendi içerisinde sıra düzeni oluşturmaktadırlar. Bu sıra düzeni içerisinde bir değer diğer değerden daha yüksek ya da aşağı olabilmektedir. Değerlerin bu sıra düzeni duygudan kaynaklandığı gibi değerin sıra düzenine belirleyen değerin tercih edilmesi istencidir. Zira bu tercih etme değeri yükseltmekte ya da alçaltmaktadır. Tercih edilen değerin düzeni empirik düzen değil apriori bir düzen içerisinde olmaktadır. Buna göre, değerlerin birbirlerinden üstünlüğü ortaya koyulabilmektedir.[27] Scheler açısından bu üstünlük bir hiyerarşiye sebep olduğu gibi değerler grubunu oluşturmuştur. Onun açısından değerlere grubu şu biçimdedir: Değerlerin ilk grubunu dirimsel değerler oluşturmaktadır. Dirimsel değerler en temel değerlerdir. Bu değerlere 'su', 'ateş', 'hava' örnek teşkil etmektedir. Zira Scheler açısından bunlar birer nesne olduğu gibi aynı zamanda değerdirler. İkinci grup değerleri ise duygusal değerler oluşturmaktadır. Bu değerler insanların nesneleri, hoş, hoş olmayan, yararlı, zararlı gibi bulunmasına bağlı olarak oluşan değerlerdir. Scheler açısından üçüncü grubu da tinsel değerler oluşturmaktadır. Tinsel değerler toplumsal ve kültürel alanda ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda tinsel değerler kendi içerisinde üçe ayrılmaktadır. Bunlar; estetik değerler, adalet değerleri ve salt bilgi değerleridir. Dördüncü grubu da mutlak değerleri oluşturmaktadır. Mutlak değerlere nesnelere bağlı olarak oluşmamaktadır. Bu değerlere; 'kutsal', 'kutsal olmayan' gibi şeyler örnek verilebilir. Bununla birlikte Scheler açısından bu

[24] Özlem, *Etik Felsefesi*, ss. 80-81.
[25] Özlem, *Etik Felsefesi*, s. 82.
[26] Özlem, *Etik Felsefesi*, s. 84.
[27] Akarsu, *Çağdaş Felsefe*, s. 167.

ISBN NR. : 978-625-5962-61-4

değer grupları değişmemektedir. Zira bu gruplama bizim değere verdiğimiz anlamdan bağımsız olarak oluşmuştur. İnsan sadece bu değerlerden birisini daha fazla tercih etmektedir.[28] Dolayısıyla değerler hiyerarşik bir düzen içerisinde oluşmaktadır. İnsan hiyerarşik bu düzen içerisinde bir değeri tercih ederek anlam vermektedir.

Değerlerin yüceliğini ya da aşağılığını belirleyen bazı durumlar vardır. Scheler, bu durumları birkaç başlık altında açıklamaktadır. Scheler açısından bir değerinin yüksekliği onun sürekliliğinden kaynaklanmaktadır. Bu süreklilik nesnel anlamda olmadığı gibi niteliksel bir zaman görüngüsü biçimindedir. Bu zaman görüngüsü içerisinde nesnenin var olabilme olgusunu kendinde taşımaktadır. Bu var olabilme olgusu öncesiz-sonrasızdır. Bir değerin yüksek olmasının temelinde süreklilik olduğu gibi değerin bölünmezliği de bulunmaktadır. Bir değer ne kadar az parçaya bölünüyorsa o kadar değerlidir. Bunu sanat yapıları örnek gösterilebilir. Zira sanat yapılarının yüksekliği onun daha fazla parçalara bölünmemesinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca Scheler açısından bir değerinin yüksekliğini, süreklilik, bölünemezdik gösterdiği gibi bir değerin yüksekliğini salt oluşta göstermektedir. Aynı zamanda salt oluş, temel ilkedir. Salt oluş içerisinde değerler daha az görelidir. Başka bir ifadeye değerler göreli olarak kişilere göre değişmektedir.[29] Başka birisinin güzel bulduğunu diğer bir kişi çirkin görebilmektedir. Aynı zamanda görelik dirimsel ve duygusal değerlere yönelik olmaktadır. Ancak görelik nesnede değil bizim tercihlerimizden kaynaklanmaktadır. Bu sebeple görelilik insana göre oluşmaktadır.[30] Scheler açısından değerlerin yüksek belirtisi değerin daha az göreli oluşundan kaynaklanmaktadır. Değerin az göreli oluşu salt değeri oluşturduğu gibi ahlaksal değerleri de oluşturmaktadır.[31] Dolayısıyla Scheler felsefesinde salt değerler olarak ahlaki değerler en yüksek değerleri oluşturmaktadır.

Scheler'in felsefesinde, salt ahlaki değerlerin taşıyıcısı kişidir. Kişi, tinde olduğu gibi yönelimselliğin sonucu olarak varlığını ortaya koyabilmektedir. Zira tinin özünü yönelimsellik oluşturmaktadır. Tinin bu yönelimselliğini oluşturanda kişidir. Kişi olmadan tin soyut bir varlık olarak kalmaktadır. Bu sebeple kişi, tinin merkezini oluşturmaktadır. Bu merkez içerisinde kişi her şeyden önce varlığa sahiptir. Çünkü kişi her şeyden önce var olmasıyla birlikte yönelimselliği de gerçekleştirebilmektedir. Başka bir ifadeyle kişi bütün yönelim farklarından önce gelen çeşitli özlere ait yönelimlerin olduğu bir varlık birliğinden oluşmuştur. Bu varlık birliği içerisinde kişi, öz bakımından birbirlerinden farklı olan bütün yönelimleri temellendirmektedir.[32] Dolayısıyla kişinin tinin merkezini oluşturmakla birlikte tini somutlaştırmaktadır.

Öte yandan ahlaklı kişi olabilmek için bazı şartları taşımak gerekmektedir. Scheler açısından ahlaksal kişi olabilmek için dört koşulun sağlanması gerekmektedir. Bu koşullardan ilki normal olmaktır. Normal olmak pozitif bilimleri kullandığı anlamda olmamakla beraber fenomonolojik anlamdadır. Fenomonolojik anlamda normal olmak insanın söylemleri ve hareketleri arasında bir birliğin olmasıdır. Aynı zamanda normal olmak insanın hareketlerini ve söylemlerini başka

[28] Özlem, *Etik Felsefesi*, ss. 86-87.
[29] Akarsu, *Çağdaş Felsefe*, ss. 167-168.
[30] Özlem, *Etik Felsefesi*, ss. 86-87.
[31] Akarsu, *Çağdaş Felsefe*, s. 168.
[32] Mengüşoğlu, *Kant ve Scheler'de İnsan Problemi*, ss. 141-142.

ISBN NR. : 978-625-5962-61-4

bir şeye dayanmadan anlamaktır. Scheler açısından insanın hareketleri 'nedensel' açıklamayı gerektiriyorsa o insan normal değildir. Bir insanın normal olması anlamaya dayalı olduğu gibi nedensel açıklamalar içermemesi gerekmektedir.[33] Bununla birlikte Scheler açısından anlama kişinin kendisinden farklı bir kişiye yönelmesidir. Bu yönelme nesneleştirme anlamında olmamakla beraber gerçekleştirme olarak karşıdaki kişinin varlığına katılmaktır. Bu katılma ise başka bir tinin başka bir tinin varlığını kapsamasıdır. Ayrıca bu katılma algısal bir biçimde olmamakla birlikte nesnelleştirmede değildir. Bura da katılmadan kasıt kişinin başka bir tin merkezine girerek yaşantısına katılma istediğidir. Bu isteğini gerçekleştiren kişi, başka yaşantıları katılara kendini gerçekleştirmektedir. Gerçekleştirme başkalarının sözleri, yargılarını kişinin tekrar yargılayarak yaşamasıdır.[34] Dolayısıyla Scheler açısından normal olmak anlamayı gerçekleştirmektir.

Scheler açısından ahlaksal kişinin olmanın ikinci koşulu ergin (reşit) olmaktır. Ergin olmak pozitif hukukun belirlediği yaşa gelmek değildir. Zira bir çocuk kendi bilincine varmasına rağmen daha kişi olamamıştır. Bu sebeple Scheler, ergin olmakta kastı farklı yerlerdeki yasalara belirlediği yaşa gelmek anlamında olmamakla beraber fenomenolojik anlamdadır. Scheler açısından ergin olmak demek bir insanın kendi edimiyle başkasının edimlerini ayırması demektir. Bu ayrımı gerçekleştirdiği gibi başkasının isteme, duyma ve düşüncesiyle, kendi isteme, duyma ve düşüncesi arasındaki ayrımı kavrayabilmektedir. Aynı zamanda bu ayrımı kavrayarak yaşantısı haline getirmesi gerekmektir. Bununla birlikte ergin olmak için kendi istediği, duyduğu, düşündüğü şeyin başkalarının istediği, düşüncesi olup olmadığını ayrılabilmesidir. Ergin olmak demek gelenek, çevreye koşulsuz bağlı olmak demek değildir. Ergen olan kişi kendi isteğiyle bir şeyler yapmasıdır.[35] Dolayısıyla ergin insan kendi kararlarını verebilen insandır. Aynı zamanda bu insan, kişi olabilmektedir.

Scheler'e göre, ahlaksal kişi olmanın üçüncü koşulu da kendisi ve bedeni üzerinde egemenlik sahibi olmaktır. Ona göre, kişi olmak için normal olmak ve ergin olmak yetmez. Kişi olmak için insanın kendi bedenin efendisi olması ve aynı zamanda bedenini bilmesi gerekmektedir. Aynı zamanda bedenin efendisi olarak yaşamalıdır. İnsan kendisini bedeniyle aynılaştırdığında kişi olmamıştır. Zira insan bedenin üstüne çıkarak; 'bu benim bedenimdir' dediğinde kişi olmuştur. Scheler, bu durumu açıklamak içinde köle-efendi örneğini vermiştir. Köle kendi bedeni üzerinde hâkimiyet kuramamaktadır. Köle bedeniyle birlikte efendiye aittir. Bu da kölenin bir bedensel sahipliği olmadığını göstermekle birlikte köle kişi olamamıştır. Köle kişi olamadığı gibi sosyal kişi de değildir. Çünkü köle sadece efendinin bir eşyasıdır.[36] Dolayısıyla kişi olmak için bedenin kendisine ait olduğunu bilmektir.

Scheler açısından ahlaksal kişi olmanın son koşulu da sorumluluktur. Sorumluluğun olmadığı yerde kişi ortadan kalkmaktadır. Zira eylemleri gerçekleştiren kişi, kendisi bu eylemleri gerçekleştirdiğini bilerek, eylemlerin sorumluluğunu almaktadır. Bu sorumluluk toplumsal eylemlerden sorumlu olmak değildir. Sorumluluk kişinin kendisi yaşamını ilgilendiren

[33]Akarsu, *Kişi Kavramı ve İnsan Olma Sorunu*, ss. 97-98.
[34] Mengüşoğlu, *Kant ve Scheler'de İnsan Problemi*, ss. 148-149.
[35] Akarsu, *Kişi Kavramı ve İnsan Olma Sorunu*, ss. 100-101.
[36] Bedia Akarsu, *Kişi Kavramı ve İnsan Olma Sorunu*, ss. 102-103.

ISBN NR. : 978-625-5962-61-4

eylemlerden sorumlu olmasıdır.[37] Diğer yandan sorumluluk hesap verme anlamında değildir. Çünkü hesap verme sorumluluğu varsaymaktadır. Bunun tersi olarak sorumluluk kişinin kendi eylemlerinden sorumlu olmasıdır. Scheler açısından sorumluluk psikolojik hastalarda dahi varken hayvanlarda sorumluluk bulunmamaktadır.[38] Sorumluluk, Kant'ın evrensel etik anlayışının eleştirisini oluşturmaktadır.

3. Scheler'in Kant'ın Formel Etik Eleştirisi

Bir etiğin formel yapısı onun ahlaksal içeriğinden çok biçimine ve yapasına bakılmasıdır. Bu form ise bütün durumlarda aynı geçerliliği göstermektedir. Zira ahlaksal anlamda doğru bir eylem tüm durumlarda aynı olması gerekmektedir. Bununla birlikte formel etiğin önemli temsilcisi Kant'tır. Kant'ın etik anlayışı formel bir ahlak yasasına dayanmaktadır. Kant açısından ahlaksal olarak iyi olarak nitelendirebilecek bir eylemin dayanağı ahlak yasasıdır.[39] Ahlak yasası genel-geçer olmakla birlikte aprioridir. Çünkü Kant'ın etik anlayışı herkes için genel geçer bir yasa bulmaya çalışan formel bir etiktir. Bu formel etik içerisinde ahlak yasası, doğa yasası gibi genel geçer olmalıdır. Aynı zamanda bu ahlak yasası doğa yasaları gibi zorunlu olmakla birlikte bireyin kendi tercihine dayanmalıdır.[40] Dolayısıyla bu tercih zorunlu yasadan kaynaklanmaktadır. Aynı şekilde ahlaki eylemi tercih edebilecek olan kişi akıl sahibi olması gerekmektedir. Bu düşünce ise Kant açısından aklı temel bir yeti yapmaktadır. Ancak Scheler'e göre, ahlak akla dayanarak oluşmamaktadır.

Scheler, Kantın etik anlayışından farklı bir etik anlayışı geliştirmeye çalışmıştır. Onun açısından Kant'ın ahlak yasasının içi boş biçimsel bir yasadır. Bu ahlak yasası duygulardan, isteklerden ve arzulardan bağımsız olarak sadece akla dayanmaktadır. Scheler açısından böyle bir ahlak yasası içeriksizdir. Kant açısından dostluk, sevgi gibi şeyler ahlaksal değer taşımadığı gibi bunlar duygusal alana aittir. Zira dostluk, sevgi gibi şeyler insanın doğal eğilimlerinden oluşmaktadırlar. Başka bir ifadeyle Kant açısından duygusal şeyler ahlaksal nitelik taşımamaktadır. Scheler, Kant'ın bu düşünme biçimini karşı çıkmıştır. İnsan; acıları, sevinçleri, sevgileri, umutları gibi duygulara olan bir varlıktır. Scheler açısından Kant bu duyguları yok sayarak insanı aklın biçimsel dünyasına mahkûm etmiştir. Onun açısından Kant'ın ahlakı anlayışı soyut içeriksiz, bir ahlak anlayışıdır. Bu ahlak anlayışının yerine yaşamın duygularını varsayan bir ahlak anlayışı getirilmelidir. Bu ahlak anlayışının temelini akıl değil duygular oluşturulmalıdır. Çünkü Scheler açısından insan akla sahip olduğu gibi duygulara da sahip bir varlıktır.[41] Bu sebepledir ki, Scheler açısından ahlak akıldan çok duygulardan yola çıkılarak temellendirilmelidir. Ayrıca Kant, insanı duygularından, isteklerinden, arzularından, sevgi ve nefretten ayırmıştır. Aynı zamanda Kant bu ayrımı gerçekleştirdiği gibi insanı içeriksiz bir akıl varlığına indirgemiştir.[42] Dolayısıyla Scheler açısından insanın ahlaksal ve sosyal yaşamı onun duygusal yanından hareketle kavranabilmektedir.

---

[37] Bedia Akarsu, *Çağdaş Felsefe*, ss.171-172.
[38] Yıldız, a.g.m., s. 105.
[39] Özlem, *Günümüzde Felsefe Disiplinleri*, s.344.
[40] Özlem, *Etik Felsefesi*, s. 70.
[41] Özlem, *Etik Felsefesi*, s. 79.
[42] Ahmet Yıldız, "Max Scheler'in Değer Anlayışı", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2007, (Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi), s. 32.

ISBN NR. : 978-625-5962-61-4

Öte yandan Scheler'in kişi ve ahlak felsefesi, Kant ve Aydınlanma düşüncesinin kişi ve ahlak felsefesinden farklı bir öneme sahiptir. Scheler'e göre Kant ve Aydınlanma felsefesi insanın tek bir özeliğine önem vermiştir. Ona göre insanın bu özeliği akıldır. Kant ve Aydınlanma felsefesinde insan aklı sahip bir varlık olarak var olmaktadır; yani insan olmanın belirleyicisi akla sahip olmaktır. Scheler bu düşünme biçimine karşı çıkarak insanın sadece akılla tanımlanmayacağını söylemiştir. İnsan tanımlaması akılla olmadığı gibi tin olması gerekmektedir. Zira tin kişinin taşıyıcısı olduğu gibi insana akıl yanında diğer vasıfları verebilmektedir. Bu vasıfların başında sevgi gelmektedir. İnsan akla sahip bir varlık olduğu gibi insan sevgiye de sahip bir varlıktır. Bu yüzden Scheler, Kant ve Aydınlanmadan bu yana yapılan insan tanımlarını eleştirerek insana yeni bir anlam vermiştir. Bu yeni anlamıyla insan yeni bir ahlak anlayışı geliştirmeye çalışmıştır. Aynı zamanda bu ahlak anlayışı Kant'ın formel ahlak anlayışında olduğu gibi içeriksiz olmayacaktır. Scheler insan tanımlamasını değiştirmekle birlikte Kant'ın formel ahlakın içerisini doldurmaya çalışmıştır. Başka bir ifadeyle Scheler, Kant'ın ahlak felsefesini reddettiği anlamına gelmemelidir. Scheler'in yapmaya çalıştığı şey Kant'ın ahlak anlayışını geliştirmek ve aşmaktır.[43]

Sonuç

Scheler'in insana yönelik tanımlaması, onun etik anlayışını da şekillendirmiştir. Zira Scheler açısından insanı tanımlamak onun nasıl değerlere sahip olmasını tanımlamak demektir. O, kendisinden önce gelen akıl temelli tanımları eleştirdiği gibi insanın duygulara sahip bir varlık olduğunu söylemiştir. İnsanın duygulara sahip olması onu hem diğer canlılardan ayırarak değerlere sahip olmasına sağlamıştır. Zira onun açısından Kant, insanı duygularını yok saymış ve insanı biçimsel bir ahlaka mahkûm etmiştir. Scheler, değerler felsefesiyle insanı bu biçimsel ahlaktan kurtarmanın mümkün olduğunu göstermiştir. İnsan, arzuları, istekleri ve duyguları olan bir varlıktır. Bu duygular, insanın şeylere değer vermesini sağlar. Bu durum, insanın aklın belirleniminden kurtuluşunu gösterdiği gibi, duygularının da önemli olduğunu vurgular. Dolayısıyla, Scheler'e göre insan, duygulara sahip bir varlıktır.

[43]Akarsu, *Kişi Kavramı ve İnsan Olma Sorunu*, ss. 21-22.

ISBN NR. : 978-625-5962-61-4

KAYNAKÇA

Akarsu, Bedia. *Kişi Kavramı ve İnsan Olma Sorunu*. İstanbul: İnkılap Yayınları, 1998.

Akarsu, Bedia. *Çağdaş Felsefe*. İstanbul: İnkılap Yayınları, 2014.

Mengüşoğlu, Takiyettin. *Kant ve Scheler'de İnsan Problemi*. Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2014.

Mengüşoğlu, Takiyettin. *İnsan Felsefesi*. Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2017.

Özlem, Doğan. *Günümüzde Felsefe Disiplinleri*. İstanbul: İnkılap Yayınları, 1997.

Özlem, Doğan. *Etik Felsefesi*. İstanbul: İnkılap Yayınları, 2004.

Scheler, Max. *İnsanın Kosmostaki Yeri*. Çev. Harun Tepe. Ankara: Ayraç Yayınları, 1998.

Tepe, Harun. *İnsanın Kosmostaki Yeri: Giriş*. Ankara: Ayraç Yayınları, 1998.

Yıldız, Ahmet. "Max Scheler'in Değer Anlayışı." *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara, 2007. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Yıldız, Ahmet. "Max Scheler'in İnsan ve Kişi Anlayışı." *Bilimname Dergisi*, cilt 2015, sayı 29, Bahar 2015, ss. 92-108.